

SUBA János
„Csendőralakulások”

**a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben
 1919-1921.**

„Csendőralakulásoknak” azokat a karhatalmi alakulatokat tekintem, amelyek a nemzeti hadsereg kötelékében, vagy kötelékéhez kapcsolódóan közbiztonsági, karhatalmi jellegű tevékenységeket végeztek és ezért a csendőr jelzót kapták. Vizsgálatom kiindulási időpontjának a nemzeti hadsereg megszervezését, befejezési időpontjának pedig a *Magyar Királyi Honvédség* elnevezés visszavételének az időpontját tartom. A vizsgálódás forrásának pedig a nemzeti hadsereg által kiadott hadrendek szolgálnak.

Ez az időszak eseménydús volt, hiszen egy időben zajlott le a *Vörös Őrségbe* olvasztott rendvédelmi szervezetek maradványainak az újjászervezése, a nemzeti hadsereg felfejlesztése, másrészt a román hadsereg kivonulása a későbbi trianoni határok mögé, a magyar közigazgatás visszaállítása, az ellenforradalmi erők megszilárdulása, az önálló államiság struktúrájának újrateremtése.

A *Magyar Nemzeti Hadsereg* volt, azon erő, amely 1919-1921 között a Magyar Királyság fegyveres erejét alkotta. 1919. VI. 9.-én, Szegeden HORTHY Miklós altengernagy — mint a gróf KÁROLYI Gyula-kormány hadügyminisztere — felhívást bocsátott ki a nemzeti hadsereg felállításáról. Másnap a kormány elrendelte a *Magyar Nemzeti Hadsereg* szervezését. A köznyelvben ennek az eleinte csupán néhány száz főt számláló, főleg tiszti (altiszti) századokból álló fegyveres erőnek a neve a „magyar” előtag nélkül, nemzeti hadsereggé terjedt el. 1920. április 1.-jén a honvédelmi miniszter elrendelte a magyar királyi előtag bevezetését minden katonai szervezet, karhatalom, fegyveres testület, állami intézmény stb. hivatalos megnevezése előtt, így a magyar haderő megnevezése ettől kezdve *Magyar Királyi Nemzeti Hadsereg* lett, ám a köznyelvben továbbra is csak nemzeti hadsereg maradt.

HORTHY Miklós altengernagy 1919. VII. 12.-én kivált a kormányból, és átvette a nemzeti hadsereg főparancsnokságát, amit 1919. VIII. 9.-én a kormánytól független *Fővezérséggé* szervezett át. Ez gyakorlatilag HORTHY Miklós altengernagy kormányzóvá választásáig funkcionált, és csak 1920. IV. 1.-jén szűnt meg.

1919. VIII. 6.-án HAUBRICH József — a PEIDL-kormány hadügyminisztere — hivatalosan is feloszlattatta az addigra javarészt magától felbomlott Vörös Hadsereget. Rendeletét a FRIEDRICH-kormány hadügyminisztere, SCHNETZER Ferenc vezérőrnagy 1919. VIII. 8.-án megerősítette. HORTHY Miklós altengernagy 1919. VIII. 15.-én átvette az összes fegyveres erő és testület feletti főparancsnokságot. Ettől kezdve a *Magyar Nemzeti Hadsereg* lett az ország egyetlen, elsődlegesen katonai funkcióval bíró fegyveres ereje. SCHNETZER Ferenc vezérőrnagy egyébként 1919. VIII. 9.-én rendeletben erősítette meg a *Magyar Nemzeti Hadsereg*, mint egyedüli fegyveres erő felállítását. Igaz ebben az időben még egy ideig önálló életet élt Nyugat-Magyarországon a báró LEHÁR Antal ezredes szervezte és vezette legitimista haderő a Feldbachi tiszti zászlóalj. Báró LEHÁR Antal ezredes 1919. VIII. 5.-én lépte át az osztrák-magyar határt, főhadiszállását Szombathelyen rendezte be.

A nemzeti hadsereg térnyerése az ország területén összefüggött a katonai közigazgatás megszervezésével. 1919. VIII. 22.-én HORTHY Miklós altengernagy elrendelte az 1918 őszeig fennállt honvéd közigazgatás újjászervezését. Alapját a volt *Magyar Királyi Honvédség* katonai kerületei alkották. Közülük 1919. júliusában kettő már ismét működött, mint a *Magyar Nemzeti Hadsereg* katonai körlete. Az egyik a szombathelyi székhelyű katonai körlet volt, amelynek a vezetését báró LEHÁR Antal ezredes látta el, aki határt ellenőrző járőröket és mozgó tartalékot is kialakított. A másik a szegedi körlet volt, amelyet ugyan a parancs nem említ, azonban a Fővezérség Siófokra távozását követően, a Szegeden hátra maradt parancsnokságot eleve körletparancsnokságnak tekintették. A debreceni katonai körletparancsnokságot csak 1920. V. 1.-jével hozták létre a Tiszántúl román kiűritése után.

A budapesti bevonulás után, a főváros területét egyenlőre a hadügyminisztériumnak rendelték alá. Az új szabályozás szerint öt katonai körletparancsnokságot állítottak fel: I. Budapest, II. Siófok, III. Szombathely, IV. Kaposvár, V. Miskolc székhellyel. A szombathelyi katonai körletparancsnokság egyben hivatott volt báró LEHÁR Antal ezredes parancsnokságának és katonai szervezeteinek az integrálására is. Parancsnokává báró LEHÁR Antal ezredest nevezték ki, aki egy ideig együttműködött HORTHY Miklós altengernaggyal. 1920. II. 25. és 1920. III. 31. között ő irányította a tiszántúli bevonulást, a román kiűritést követően.

A román megszálló csapatok kivonása, és körletenként egy hadosztály megalakítása egyrészt megkövetelte, hogy a körletparancsnokságok — mint területi hatóságok — a fővezérség közvetlen alárendeltségébe kerüljenek, másrészt pedig a körletparancsnokságok és hadosztályparancsnokságok különválasztását is igényelte. A katonai vezetésnek az volt a célja, hogy minden körletből egy gyalog seregetest, az egész ország területéről pedig egy lovas seregetestet lehessen felállítani.

A Dunántúlon lévő három körletben ez azonnal megtörtént, a többiben pedig a körletparancsnokságok felállítási sorrendjében. A győri katonai kerületi parancsnokság megszűnt. A budapesti, miskolci (kassai) és a szegedi katonai kerületparancsnokságok is megszűntek, személyzetüket és ügykörüket a körletparancsnokságok vették át. A körletparancsnokságok hatásköre, ügyköre, feladatai ugyanazok voltak, mint eddig.¹

A katonai körletparancsnokságok kezdetben felügyelték a polgári közigazgatási szervezeteket is. A katonai és a polgári közigazgatást csak 1920. IX. 14.-én — HORTHY Miklós altengernagy fővezér rendeletével — választották ketté, de a karhatalom feletti rendelkezési jogosultságot HORTHY Miklós altengernagy nem engedte át a polgári közigazgatás vezetőinek. A polgári közigazgatás részét alkotó rendvédelmet is katonai felügyelet alá helyezték. A körletparancsnokságok például határforgalmi katonai felügyelőket is kineveztek, akik a körletparancsnokságok hatósági területeire eső határvonalra kiterjedően lényegében teljhatalommal felügyelték a határőrizeti szervezeteket.² Ez a helyzet ellentétes volt a kivételes hatalomról szóló törvényben foglaltakkal, hiszen abban a kivételes hatalmat a polgári közigazgatásnak biztosította a Magyar Királyság területén a hadművelleti területek kivételével.³ A törvényben foglaltakat és a gyakorlatban kialakult helyzet ellentétét a kormányzóválasztás oldotta fel.

A kormány, illetve az önkormányzatok hatásköréből a rendvédelmi testületek kivonása és a haderőnek való alárendelése a hadsereg karhatalmi funkcióit erősítette. Ezt a folyamatot erősítették azok a *karhatalmi alakulások* is, amelyek a hadsereg kötelékébe léptek. Ebbe a körbe tartoztak a csendőr jelzöt viselő alakulatok.

A *csendőr* jelzöt viselő — különböző *katonai és polgári* — *alakulatok* vizsgálata a nemzeti hadsereg által kiadott hadrendek segítségével végezhető el. Az 1919. XII. 18.-án kiadott utasítás szerint a hadrendi kimutatásokat a körletparancsnokságok minden hónap 1.-én és 16.-án küldték el az előjárónak, később ezt lecsökkentették havi egy alkalomra.

Az első ilyen hadrend 1919. júliusára datálódik. Ez a szegedi körlet hadrendje. Itt, mint visszamaradó részeknél a 100 fő katonaság mellett — akik mint helyőrség maradtak vissza — megemlítették a csendőrséget és a városi rendőrséget TIRTS őrnagy parancsnoksága alatt, mint karhatalmat. A Szegeden állomásozó fegyveresek feladata az utánpótlás és hadtápszolgálat vezetése, a katonai közigazgatás szervezése volt. A hadsereg akkori létszáma 4 500 főt tett ki, pedig a franciák csupán 1300 főt engedélyeztek.⁴ A létszám egyre növekedett, ami az 1919. VIII. 7.-én elrendelt országos toborzásnak tudható be, melyet BERNÁTSKY Kornél tábornok irányított. A toborzás nem terjedt túl a nemzeti hadsereg által ellenőrzött területek határain. 1919. VIII. 22.-én HORTHY Miklós altengernagy elrendelte a sorozást. BERNÁTSKY Kornél tábornok 1919. IX. 10.-i jelentése szerint a nemzeti hadsereg létszáma — beleszámítva a Fővezérség irányítása alatt álló egyéb karhatalmi alakulatokat is — meghaladta a 23 000 főt. 1919. X. 15.-i jelentése a 30 000 fős létszám átlépéséről tudósított.

1919. XI. 30.-án a nemzeti hadsereg létszáma 56 000 fő, ebből 34 000 fő a *csendőrtartalék* állományába tartozott.⁵

A nemzeti hadsereg 1920. I. 15-i hadrendje szerint a *csendőr tartalék alakulások* összlétszáma 14 466 fő, a csendőrségé 7149 fő, a határrendőrségé pedig 2112 fő volt. A csendőr nevet viselő formációk összlétszáma 23 727 főt tett ki. A nemzeti hadsereg összlétszáma ekkor 65 245 főből állt. A csendőralakulások — a budapesti körlet alakulatai nélkül — a hadrendi létszám 25 %-át tették ki.⁶ **(I.-II. és III. sz. mellékletek)**

A nemzeti hadsereg 1920. V. 1-i hadrendjében már minden körlet szerepelt. A nemzeti hadsereg létszáma 97 537 fő volt. Ennek megfelelően emelkedett a csendőr formációk létszáma is. **(IV., V. és VI. sz. melléklet)** A *csendőrtartalék* név alatt 37 052 fő szerepelt, ez majdnem 20 000 főnyi növekedést jelentett. Így ez a formáció a haderő 38%-t tette ki. A haderő mintegy 10 %-át a *hivatásos csendőrség* alkotta, melynek a létszáma 9554 fő volt. A csendőrségen belül a *határcsendőr* alakulatok létszáma több mint ezer fővel nőtt, elérte a 3173 főt. A csendőr formációk összlétszáma 40 225 fő volt, amely hadsereg 41 %-át jelentette.⁷

A nemzeti hadsereg 1920. IX. 1-i hadrendjében a magyar haderő létszáma 144 280 fővel szerepelt,⁸ **(VII., VIII., IX. sz. mellékletek).**

46 753 fős létszámgyarapodás valósult meg a haderőben. Ezzel szemben a csendőralakulások létszáma csökkent. A *pótcsendőrnek* átkeresztelt alakulatok személyi állománya 14 721 főt tett ki. Ez 22 331 fős csökkenést jelentett. Ezáltal a pótcsendőr alakulatok a haderő 10,2 %-át alkották. A hivatásos csendőrség létszáma 10 802 fő volt, ez 1248 főnyi növekedést jelentett. A határőrök létszáma pedig 313 fővel gyarapodott. Így a csendőralakulások létszáma összesen 27 524 főt tett ki, amely az 1920 májusi állapothoz képest 22 250 fővel csökkent. A csendőr alakulások összesített létszáma a haderő 19,08 %-át alkotta.

A nemzeti hadsereg hadrendjében 1920. novembertől eltűnt a *csendő*r jelző. Az alakulatokat át-keresztelték karhatalomra. Így budapesti körletben karhatalmi parancsnokságok, és karhatalmi zászló-aljak működtek. A katonai körletek hadrendjéből véglegesen eltűntek a csendő r alakulatok. A szom-bathelyi körletben továbbra is szerepeltek a *határőrség* alakulatai 2172 fővel.⁹

A trianoni békediktátum törvénybe iktatása¹⁰ megkövetelte a nemzeti hadsereg átszervezését. Erre az előkészületeket már 1920. januárban megtették, így az új szervezetre való átállást nagyobb mozgások nélkül tudták végrehajtani. Az addigi 2 zászlóaljas 24 gyalogezred helyett 14 ezredet hoztak létre ezredenként 3 zászlóaljjal.¹¹

A nemzeti hadsereg 1921. I. 1.-i hadrendjében sem szerepeltek a „csendő r” jelzős alakulatok, helyettük karhatalmi jelzőt alkalmaztak a budapesti körlet polgárinak nevezett alakulásainál. A hadse-reg létszáma 112 706 fő, a polgárinak nevezett volt csendő r jelzőt viselő alakulatok létszáma pedig 5411 főre csökkent, amely kizárólag Budapest helyőrség területén diszlokált. Ez a haderő 5 %-t tette ki. Ha figyelembe vesszük a hivatásos csendőrség és a határőrség létszámát, akkor a rendvédelmi for-mációk a haderő 18 %-át alkották. (X., XI.sz.melléklet)

Összességében a csendőrtartalék alakulások a nemzeti hadseregben fontos szerepet töltöttek be, hiszen kezdetben, 1920 májusában az összlétszám 38%-át, 1920 júniusban 30%-át alkották. Később ez a létszám 1920 szeptemberben ugyan 10%-ra csökkent, azonban 1921 januárjában 12 %, 1921 febru-árjában pedig már a nemzeti hadsereg összlétszámának 26 %-át alkotta.

A határvédelemre kikülönített csendőrségnek, rendőrségnek, majd újra csendőrségnek nevezett alakulatok a hadsereg létszámának a 3%-t alkották.¹² (XII.sz.melléklet)

A Magyar Királyi Csendőrség létszáma folyamatosan emelkedett, szervezete visszaállt az erede-ti struktúrára. Létszáma 1921-ben — miközben jelentős karhatalmi feladatokat oldott meg — a haderő 1/10-t tette ki.

Megállapítható, hogy a különböző csendőralakulások a haderőn belül jelentős erőt képviseltek, az összlétszámnak mintegy e felét tették ki. Ez tökéletesen leképzi a haderő belső karhatalmi feladata-it, és alkalmazásnak lehetőségeit.

A csendőralakulások csúcspontja 1920 nyarán jött létre (XIII.sz.mellékletek).

Az I. világháború után a Magyar Királyság hadereje elnevezése tekintetében 1922-ben visszatért a gyökereihez. Ekkor — már a trianoni békediktátumban foglaltakhoz igazítva — BELITSKA Sándor honvédelmi miniszter 1922.I.4-én kelt, a Magyar Királyi Nemzeti Hadsereg átszervezéséről szóló ren-deletének a részeként határozta meg a magyar haderő számára azt, hogy ismét a Magyar Királyi Hon-védség elnevezést használja visszamenőleges hatállyal 1922.I.1-től.¹³

A Magyar Királyi Honvédség visszavétele nem csupán formai aktus volt. Ezzel a magyar haderő a belső rend aktív fenntartásából kivonult. E faladatkör az újjászervezett és az újonnan létrehozott rendvédelmi testületekre hárult. Ezután a haderő csapatai békeidőszakban csak — jogszabályban ren-dezett módon — kivételes esetekben, átmenetileg és akkor avatkozhatott be a rend fenntartásába, ha a közrend fenntartását a rendvédelmi testületek nem tudták megvalósítani.

Jegyzetek:

¹ 19 142/1919.HM.r.

² GÁSPÁR — PARÁDI

³ 1912/LXIII.tc.

⁴ HL.TGY.3606. A magyar katonapolitika fejlődése és a honvédség története. 4.rész 1.sz.melléklet.

⁵ Csendőrtartaléknak a karhatalmi céllal kikülönített, egyben az Antant és a megszálló román parancsnokság előtt rejtett alaku-latok összességét nevezték.

⁶ HL.HM. 1065/eln.1.sz. 1920.

⁷ HL.HM.63 812/eln.1.sz. 1920. ; PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.*

⁸ HL.HM. 78 360/eln.1.sz. 1920.

⁹ „Viszonylag rövid idő alatt felmerült annak az igénye, hogy a határőrizeti erők döntő többségét alkotó csapatok egy fegyveres erőhöz tartozzanak. A kezdeti elgondolás az volt, hogy a határt őrző önálló fegyveres testület hozzanak létre.

A Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium és a Fővezérség által egyeztetett elgondolás szerint a határőrizeti, valamint bizo-nyos határvédelmi tevékenységek ellátására határőrséget kívántak felállítani.

A határőrséget több irányú komplex feladatrendszerrel kívánták létrehozni. A szervezet feladatait alkották volna:

- az elszakított országrészekben lakó honfitársakkal való szoros kapcsolat fenntartása és az irredenta mozgalmak elősegítése;

- békében az ellenséges kémiszolgálat megakadályozása, a saját kémiszolgálat elősegítése, a katonai határőrizettel kapcsolatos ősz-szes teendők teljesítése;

- háborúban a határ lezárása, a határ megerősítése, a mozgósítás és felvonulás biztosítása és fedezése, továbbá közreműködés a határvédelemben a vezérkar főnöke által kiadandó külön utasítás szerint.

A határőrséget a katonai körletparancsnokságoknak kívánták alárendelni, közbiztonsági ügyekben azonban a területileg illetékes rendőrhatalóság rendelkezésére kellett volna állnia. A határőrizeti feladatok ellátására a határőrség esetenként igénybe vehette volna a határmenti belbiztonsági erőket is.

A tervezet szerint a határőröket a katonai öröknek járó jogok illették volna meg, a szervezet jogállása pedig a Magyar Királyi Csendőrségével lett volna azonos.

A határőrség szervezete őrségekből, alosztályokból és osztályokból állt volna. A határőr osztályok zászlóaljnak, a határőr alosztályok századnak, míg a határőr őrsők szakasznak feleltek volna meg az elképzelés szerint. Összesen 22 zászlóalj felállítását tervezték 11 000 fővel. A határőr csapatok irányítására katonai körletparancsnokságokként egy törzstisztest kívántak megbízni megfelelő segédsemmel biztosításával.

A tervezetet azonban végül is nem realizálták, mert a Fővezérség leállította a kezdődő szervezési munkálatokat. Döntését azzal indokolta, hogy »közvetlenül a békejavaslat végső megállapítása előtt, időszertülnennek tartja egy külön határőrizeti testület megsemmisítését.«

A tervezet több elemét azonban megvalósították a későbbiek során a Magyar Királyi Vámőrség felállításakor, illetve a vizsgált időszak határőrizetének későbbi szakaszában.

A békeszerződés létrejöttéig az ellenforradalmi rendszer jobbnak látta, ha visszatér a Magyar Királyi Csendőrséghez, mint határőrizeti szervezethez. A Magyar Királyi Csendőrség — elsősorban a magyar-osztrák határ mentén — úgynevezett határőrsendőr zászlóaljakba szerveződve végezte a határok őrzését a magyar haderő zászlóaljaival közösen.

A Magyar Királyi Csendőrség 1920. januárjával kezdődően 1920. március 31.-ével bezárólag vette át a határok őrzését. E feladatot két lépcsőben hajtották végre. Először az északi, keleti és déli határszakaszon szervezték meg a csendőrségi határőrizetet, majd a nyugati határvonal őrzését is a többi határszakaszon már kialakított rendszerhez igazították.

A Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium a határőrizetet ellátó csendőrségek működési területét a határvonaltól (demarkációs vonaltól) számított 8-10 kilométerben határozta meg. Első lépésként a társ fegyveres erők és testületek itt állomásozó csapatait kellett felmérni, illetve azok létszámát, felszerelését a szükségletekhez igazítani. Ezzel párhuzamosan kezdték el a határőrizeti szolgálatot ellátó csendőrség felállítását. Az alapelv szerint olyan mérvű személyi állományt kellett a határokról irányítani, hogy azok »lezárhatók legyenek.«

A határszéli csendőrség szervezeti felépítésének legkisebb eleme az őrs volt. Létszáma nyolc főnél nem lehetett kevesebb. Szükség esetén több határmenti őrsöt egy tiszt felügyelete alatt különítménybe lehetett összevonni. A határszéli csendőr őrsök megmaradtak a területileg illetékes szakasz-, illetve szármagyparancsnokság alárendeltségében, azonban szakmai felügyeletüket a csendőr kerületparancsnokság törzsének egyik tisztje látta el egyéb feladatai mellett. Az úgynevezett határszéli csendőrtiszt kettős alárendeltségbe került, mert a csendőrkörlet parancsnokán kívül egyben a területileg illetékes katonai körlet parancsnokának is az alárendeltségébe került.

Ez a megoldás nagyon hasonlított az 1912-ben a román-magyar és a szerb-magyar határokon újjászervezett határszéli csendőrség struktúrájához.

Eltérő vonás volt azonban, hogy:

- nem alkalmaztak nyári őrsöket;
- a határőrizeti ügyekkel foglalkozó törzstisztest nem helyezték ki a kerület törzséből, hanem annak szerves részeként a parancsnokság székhelyén működött, sőt más feladatai mellett látta el ezen munkáját;
- a határszéli csendőrkörlet szolgálati rendszere megegyezett az ország belsejében szolgálatot ellátókéval, speciális felszerelést nem rendszeresítettek részükre;
- a Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatokat ellátó része közvetlenül a katonai körletparancsnokságok felügyelete alá került;
- a határszéli csendőrtiszteknek »saját kémiszolgálatot« kellett fenntartaniuk;
- a teljes határszéli csendőrség feladata volt az irredenta mozgalmak elősegítése.

Az új szervezeti felépítés létszámfejlesztést is igényelt. A létszámhiányt elsősorban az ország belsejében szolgálatot teljesítő csendőrökből fedezték. Szükségessé vált azonban e mellett úgynevezett pótcsendőröknek a határra vezénylése is. A pótcsendőrök olyan sorkatonák voltak, akiket a katonai körletparancsnokságok csendőri szolgálatra megbízhatónak ítélték és átvezényeltek a Magyar Királyi Csendőrséghez. A határőrizeti szolgálat erősítése céljából a magyar véderőtől katonai körletparancsnokságokként 380 főt vezényeltek a csendőrséghez. Ez alól csupán a budapesti katonai körletparancsnokság volt kivétel. Mérsékeltébb — 100 főnyi erősítést — kellett biztosítani a határra a székesfehérvári katonai körlet parancsnokságának.

Ez a határőrizeti struktúra a Magyar Királyi Vámőrség felállításáig funkcionált, csupán a személyi állományt növelték jelentősen 1920. októberében.”

PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* 23-26.p.

¹⁰ 1921/XXXIII.tc.

¹¹ HL.HM.15 000/eln.1.sz.1921.

¹² PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* 13-27.p. : op.cit.

¹³ A Tanácsköztársaság bukását követően a magyar haderő elnevezését három ízben változtatták meg:

- 1919.VI.9-én HORTHY Miklós altengernagy hadügyminiszter a magyar haderő felállítására irányuló felhívásában, illetve a rákövetkező napon a kormánynak a magyar véderő szervezésére vonatkozó rendeletében már a Magyar Nemzeti Hadsereg kifejezés szerepelt;

- 1920.IV.1-én Soós Károly gyalogsági tábornok honvédelmi miniszter elrendelte az alárendeltségébe tartozó valamennyi intézmény számára a Magyar Királyi elötag használatát, így módosult a magyar haderő elnevezése Magyar Királyi Nemzeti Hadsereg;

- 1922.I.4-én BELITSKA Sándor gyalogsági tábornok honvédelmi miniszter 1922.I.1-ei visszamenőleges hatállyal — a magyar haderő átszervezéséről szóló rendeletében — a véderő nevét ismét Magyar Királyi Honvédségre változtatta.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

TANULMÁNYOK

- GÁSPÁR — PARÁDI — GÁSPÁR László — PARÁDI József: A két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete a trianoni békeszerződésig 1919. VIII. 7. – 1920. VI. 6. ZMKA Akadémiai Közlemények, XXXIII.évf. (1990) 1.sz. 64-71.p. HU-ISSN 0133-6738.

KÉZIRAT

- PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* — PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Hadtudományi kandidátusi értekezés (MTA) Kézirat. Budapest, 1990.

LEVÉL- IRAT ÉS DOKUMENTUMTÁRAK

- HL.HM. — Hadtörténelmi Levéltár Honvédelmi Minisztériumi gyűjtemény.

- HL.TGY. — Hadtörténelmi Levéltár Tanulmánygyűjtemények.

JOGSZABÁLYOK

- 1912/LXIII.tc. — 1912/LXIII.tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről.

- 1921/XXXIII.tc. — 1921/XXXIII.tc. az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Szíammal és Cseh-Szlovákiával 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

- 19 142/1919.HM.r. — 19 142/1919.HM.r. átmeneti szervei határozványok a katonai körletparancsnokságok számára.

Jelmagyarázat:

- eln. = elnöki
- FÖV = Fővezérség
- HL = Hadtörténelmi Levéltár
- HM = honvédelmi miniszter v. Honvédelmi Minisztérium
- r. = rendelet
- sz. = szám(ú)
- tc. = törvénycikk (törvény)
- TGY = tanulmánygyűjtemény

Mellékletek jegyzéke:

I.sz. melléklet

Csendőralakulások alakulattípus szerinti létszáma a nemzeti hadsereg hadrendjében 1920. I.

II.sz. melléklet

Csendőralakulások állománycsoportok szerinti létszáma katonai körletenként 1920. I.

III.sz. melléklet

Csendőralakulások szervezete és létszáma katonai körletenként 1920. I.

IV.sz. melléklet

Csendőralakulások alakulattípus szerinti létszáma a nemzeti hadsereg hadrendjében 1920. V.

V.sz. melléklet

Csendőralakulások állománycsoportok szerinti létszáma katonai körletenként 1920. V.

VI.sz. melléklet

Csendőralakulások szervezete és létszáma katonai körletenként 1920. V.

VII.sz. melléklet

Csendőralakulások alakulattípus szerinti létszáma a nemzeti hadsereg hadrendjében 1920. IX.

VIII.sz. melléklet

Csendőralakulások állománycsoportok szerinti létszáma katonai körletenként 1920. IX.

IX.sz. melléklet

Csendőralakulások szervezete és létszáma katonai körletenként 1920. IX.

X.sz. melléklet

Csendőralakulások alakulattípus szerint létszáma a nemzeti hadsereg hadrendjében 1921. I.

XI.sz. melléklet

Csendőralakulások állománycsoportok szerinti létszáma katonai körletenként 1921. I.

XII.sz. melléklet

Csendőralakulások a nemzeti hadseregben 1920. I. — 1921. III.

XIII.sz. melléklet

Csendőralakulások területi elhelyezkedése katonai körletenként 1920-1921.

I.sz. melléklet

Csendőralakulások alakulattípus szerinti létszáma a nemzeti hadsereg hadrendjében 1920. I.

Csendőralakulások típusai	Tiszt	Hivatásos altiszt	Legénység	Összesen
Hivatásos csendőralakulások	211	5536	1402	7149
Tartalék csendőralakulások	775	589	13102	14466
Határrendőrség*	120	69	1923	2112
Összes csendőralakulás	1106	6194	16427	23727
A nemzeti hadsereg létszáma	3943	8339	52963	65245

* A határrendőrség nem azonos az 1903/VIII.tc.-kel 1906-ban Magyar Királyi Határrendőrség elnevezéssel felállított testülettel. A későbbiek során a határrendőrség elnevezést átkezesztették határcsendőrségre.
Forrás: HL.HM. 1065/eln.1.sz. 1920.

II.sz. melléklet

Csendőralakulások állománycsoportok szerinti létszáma katonai körletenként 1920. I.

Katonai körletek	Tiszt	Hivatásos altiszt	Legénység	Összesen
Kaposvár	192	108	4554	4854
Szombathely	154	83	2658	2895
Szeged	39	16	1209	1264
Miskolc	122	182	2274	2578
Összes csendőralakulás	507	389	10695	11591

Forrás: HL.HM. 1065/eln.1.sz. 1920.

III.sz. melléklet

Csendőralakulások szervezete és létszáma katonai körletenként 1920. I.

Katonai körlet	Szombathely (Moson, Sopron, Vas, Zala vármegyék)	Kaposvár (Somogy, Tolna Baranya vármegyék)	Szeged (Csongrád, Bács-Bodrog vármegyék)	Miskolc (Hont, Nógrád, Borsod, Abaúj- Torna, Zemplén Heves vármegyék)	Összesen
Szervezet és létszám					
Ezred	—	2	—	—	2
Zászlóalj	4	7	2	4	17
Század	15	21	8	12	56
Létszám	6698 fő 43,97 %	4854 fő 31,86 %	1102 fő 7,24 %	2578 fő 16,93 %	15 232 fő 100 %
Határrendőrség* Ezred	—	—	—	—	—
Határrendőrség* Zászlóalj	3	—	—	—	—
Határrendőrség* Század	8	—	—	—	—
Határrendőrség* Létszám	1754 fő	—	—	—	1754 fő
Összesen Ezred	—	2	—	—	2
Összesen Zászlóalj	7	7	2	4	20
Összesen Század	23	21	8	12	64
Összesen Létszám	8452 fő 49,76 %	4854 fő 28,57 %	1102 fő 6,49 %	2578 fő 15,18 %	16986 100 %

* A határrendőrség nem azonos az 1903/VIII.tc.-kel 1906-ban Magyar Királyi Határrendőrség elnevezéssel felállított testülettel.

A későbbiek során a határrendőrség elnevezést átkezesztették határcsendőrségre.

A csendőralakulások ugyan katonai szervezés szerint tagozódtak, azonban eltérő volt a zászlóaljak, illetve a századok alárendeltségébe tartozó századok és szakaszok száma, valamint az oda beosztott személyi állomány létszáma. E mellett — annak ellenére, hogy fegyverzetük és felszerelésük lényegében a Magyar Királyi Honvédségben rendszeresítéssel volt megegyező — eltérő volt a sorozatlövő fegyverrel (gép-puskával) való ellátottságuk. Tüzérségi eszközökkel pedig nem rendelkeztek.

A katonai körletek számára kijelölt vármegyéknek csupán azon részére terjedt ki a körletparancsnokságok hatásköre, amely területek magyar fennhatóság alatt álltak.

Forrás: HL.HM. 1065/eln.1.sz.1920.

IV.sz. melléklet

Csendőralakulások alakulattípus szerinti létszáma a nemzeti hadsereg hadrendjében 1920. V.

létszám alakulatok	Személyi állomány létszáma				Szolgálati állat ló	Személyi állomány összesen
	Hivatásos tiszt	Tartalékos tiszt	Hivatásos altiszt	Legénység		
Hivatásos csendőralakulások	253	32	7547	1722	8262	9554
Tartalék csendőralakulások	564	7140	720	28 628	366	37 052
Határcsendőrség	74	66	67	2966	211	3173
Összes csendőralakulás	891	7238	8334	33 316	8839	49 779
A nemzeti hadsereg létszáma	7127	2959	6984	80 467	10 522	97 537

Forrás: HL.HM.63 812/eln.1.sz.1920.

V.sz. melléklet

Csendőralakulások állománycsoportok szerinti létszáma katonai körletenként 1920. V.

létszám körletek	Személyi állomány létszáma				Szolgálati állapot	Személyi állomány összesen
	Hivatásos tiszt	Tartalékos tiszt	Hivatásos altiszt	Legénység	ló	
Budapesti	335	6931	320	16 548	113	24 134
Székesfehérvári	51	24	87	2612	67	2774
Szombathelyi	21	10	43	1583	65	1657
Kaposvári	21	8	17	822	40	868
Szegedi	84	70	86	3910	56	4150
Debreceni	21	76	83	1417	3	1597
Miskolci	31	21	84	1536	31	1672
Összesen	564	7140	720	28 428	375	36 852
Szombathelyi (határcsendőrség)	74	66	67	2966	211	3173
Mindösszesen	638	7206	787	31 394	586	40 025

Forrás: HM.HL. 63812/eln.1.sz. 1920.

VI.sz. melléklet

Csendőralakulások szervezete és létszáma katonai körletenként 1920. V.

Katonai körlet*	Budapest (Budapest, Pest- Pilis-Solt-Kiskun vármegyék)	Székesfehérvár (Győr, Komárom Esztergom, Veszprém, Fejér vármegyék)	Szombathely (Moson, Sopron, Vas, Zala vármegyék)	Kaposvár (Somogy, Tolna Baranya vármegyék)	Szeged (Csongrád, Jász- Nagykun-Szolnok, Csanád, Torontál Bács-Bodrog vármegyék)	Debrecen (Bihar, Hajdú, Szabolcs, Bereg, Szatmár vármegyék)	Miskolc (Hont, Nógrád, Borsod, Abatj-Torna, Zemplén Heves vármegyék)	Összesen
Dandár	2	—	—	—	—	—	—	2
Ezred	4	—	—	—	—	—	—	4
Zászlóalj	12+2**= 14	5	2	3	5	1	1	31
Század	27+6**= 33	13	8	6	20	6	9	95
Létszám	6103 fő + 1042 fő** 7145 fő 35,61 %	2774 fő 13,82 %	1657 fő 8,26 %	868 4,33 %	4150 fő 20,68 %	1597 fő 7,96 %	1872 fő 9,34	20 063 fő 100 %
Polgári csendőr tartalék alakulatok								
Ezred	—	—	—	—	—	—	—	—
Zászlóalj	12***	—	—	—	—	—	—	12
Század	48	—	—	—	—	—	—	48
Létszám	4139 fő	—	—	—	—	—	—	4139 fő
Határcsendőrség****								
Dandár	—	—	—	—	—	—	—	—
Ezred	—	—	—	—	—	—	—	—
Zászlóalj	—	—	5	—	—	—	—	5
Század	—	—	20	—	—	—	—	20
Létszám	—	—	3173 fő	—	—	—	—	3173 fő
Összesen								
Dandár	2	—	—	—	—	—	—	2
Ezred	4	—	—	—	—	—	—	4
Zászlóalj	26	5	7	3	5	1	1	48
Század	81	13	28	6	20	6	9	163
Létszám	11 284 fő 41,22 %	2774 fő 10,14 %	4830 fő 17,64 %	868 fő 3,18 %	4150 fő 15,16 %	1597 fő 5,83 %	1872 fő 6,83 %	27 375 fő 100 %

* A katonai körletek hatósági területe nem a teljes vármegyékre, hanem azoknak az idegen hatalom által meg nem szállt területére terjedt ki.

** A Budapesten és közvetlen környezetében — ekkor még nem létezett nagy Budapest — tevékenykedő csendőr alakulások mellett, a budapesti körletparancsnokság alárendeltségébe tartozott még az észak Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyére kiterjedő csendőr tartalék zászlóalj, valamint a dél Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyére és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyére kiterjedő csendőr tartalék zászlóalj is.

*** Fővárosi körletenként 1 zászlóalj és a tudományegyetemi, valamint a műegyetemi zászlóalj.

**** A határcsendőr zászlóaljak a nyugati határ menti (Moson, Sopron, Vas és Zala) vármegyékben működtek. Zalaiban 2 határcsendőr zászlóalj is működött.

A csendőralakulások ugyan katonai szervezés szerint tagozódtak, azonban eltérő volt a zászlóaljak, illetve a századok alárendeltségébe tartozó századok és szakaszok száma, valamint az oda beosztott személyi állomány létszáma. E mellett — annak ellenére, hogy fegyverzetük és felszerelésük lényegében a Magyar Királyi Honvédségben rendszeresítéssel volt megegyező — eltérő volt a sorozatlövő fegyverrel (géppuskával) való ellátottságuk. Tüzérségi eszközökkel pedig nem rendelkeztek.

A századok létszáma 91 fő (Ludovica Akadémia csendőr tartalék zászlóaljának a századai) és 617 fő (műegyetem csendőr tartalék zászlóaljának a századai) között, a zászlóaljak pedig 455 fő (vasi csendőr tartalék zászlóalj) és 916 fő (székesfehérvári csendőr tartalék zászlóalj) között mozgott.

Forrás: HL.HM. 63812/eln.1.sz. 1920.

VII.sz. melléklet

Csendőralakulások alakulat típus szerinti létszáma a nemzeti hadsereg hadrendjében 1920. IX.

létszám alakulatok	Személyi állomány létszáma				Szolgálati állapot	Személyi állomány összesen
	Hivatásos tiszt	Tartalékos tiszt	Hivatásos altiszt	Legénység	ló	
Hivatásos csendőralakulások	278	20	8226	2278	641	10 802
Tartalék csendőralakulások	9	3209	—	10 018	—	13 236
Határcsereg (Korábban Határcsendőrség elnevezéssel)	69	60	89	3268	239	3486
Összes csendőralakulás	356	3289	8315	15 564	880	27 524
A nemzeti hadsereg létszáma	7671	4636	6975	124 998	13 047	144 280

Forrás: HL.HM. 78 360/eln.1.sz. 1920.

VIII.sz. melléklet

Csendőralakulások állománycsoportok szerinti létszáma katonai körletenként 1920. IX.

létszám körletek	Személyi állomány létszáma				Szolgálati állapot ló	Személyi állomány összesen
	Hivatásos tisz	Tartalékos tisz	Hivatásos altisz	Legénység		
Budapesti	9	3393	—	11 313	—	14 715
Székesfehérvári	—	—	—	—	—	—
Szombathelyi	—	—	—	—	—	—
Kaposvári	—	—	—	—	—	—
Szegedi	—	—	—	—	—	—
Debreceni	—	—	—	—	—	—
Miskolci	—	—	—	—	—	—
Összesen	9	3393	—	11 313	—	14 715
Szombathelyi (határrendőrség)	69	60	89	3268	239	3486
Mindösszesen	78	3453	89	14 581	239	18 201

Forrás: HL.HM. 78 360/el.1.sz. 1920.

IX.sz. melléklet

Csendőralakulások szervezete és létszáma katonai körletenként 1920. IX.

Katonai körlet*	Budapest (Budapest, Pest- Pilis-Solt-Kiskun vármegyék)	Székesfehérvár (Győr, Komárom, Esztergom, Veszprém, Fejér vármegyék)	Szombathely (Moson, Sopron, Vas, Zala vármegyék)	Kaposvár (Somogy, Tolna Baranya vármegyék)	Szeged (Csongrád, Jász- Nagykun-Szolnok, Csanád, Torontál Bács-Bodrog vármegyék)	Debrecen (Bihar, Hajdú, Szabolcs, Bereg, Szatmár vármegyék)	Miskolc (Hont, Nógrád, Borsod, Abauj-Torna, Zemplén Heves vármegyék)	Összesen
Zászlóalj	12	—	—	—	—	—	—	12
Létszám	13 236 fő	—	—	—	—	—	—	13 236 fő

Forrás: HL.HM. 78 360/el.1.sz. 1920.

A főváros területén állomásozó alakulatokból az úgynevezett területen kívüli hadosztályt hozták létre. A műegyetemi és a tudományegyetemi zászlóalj a hadrendben már nem csendőr jelzővel szerepeltek. A csendőr tartalék ezredeket átkeresztelték és más katonai körletekbe helyezték. Maradt azonban minden fővárosi kerületben egy pótcsendőrnek nevezett zászlóalj. A Ludovica Akadémia zászlóaljára csendőr tartalékként már nem számoltak. Az úgynevezett postás zászlóaljról nincs adat. A postás zászlóaljat a MÁV zászlóaljjal átadták a budapesti rendőr tartaléknak.

X.sz. melléklet

Csendőralakulások alakulattípus szerint létszáma a nemzeti hadsereg hadrendjében 1921. I.

létszám alakulatok	Személyi állomány létszáma				Szolgálati állapot ló	Személyi állomány összesen
	Hivatásos tisz	Tartalékos tisz	Hivatásos altisz	Legénység		
Hivatásos csendőralakulások	354	32	8756	3631	611	12 773
Polgári alakulás (korábbi tartalék csendőr)	24	378	1	5008	—	5411
Határőrség	50	36	59	2027	173	2172
Összes csendőralakulás	428	446	8816	10 666	784	20 356
A nemzeti hadsereg létszáma	7461	3636	6669	94 939	16 042	112 705

Forrás: HL.HM. 108/titk.

XI.sz. melléklet

Csendőralakulások állománycsoportok szerinti létszáma katonai körletenként 1921. I.

létszám körletek	Személyi állomány létszáma				Szolgálati állapot ló	Személyi állomány összesen
	Hivatásos tisz	Tartalékos tisz	Hivatásos altisz	Legénység		
Budapesti	24	378	1	5008	—	5411
Székesfehérvári	—	—	—	—	—	—
Szombathelyi	—	—	—	—	—	—
Kaposvári	—	—	—	—	—	—
Szegedi	—	—	—	—	—	—
Debreceni	—	—	—	—	—	—
Miskolci	—	—	—	—	—	—
Összesen	24	378	1	5008	—	5411
Szombathelyi (határőrség)	50	36	59	2027	173	2172
Mindösszesen	74	414	60	7035	173	7583

Forrás: HL.HM. 108/titk.1.sz. 1921.

XII.sz. melléklet

Csendőralakulások a nemzeti hadseregben 1920. I. — 1921. III.

időpont alakulattípus	Hivatásos csendőralakulások	Tartalék csendőralakulások	Határccsendőrség	Összes csendőrség	Magyar Nemzeti Hadsereg
1920. I.	7149 fő 11 %	14 466 fő 22 %	2112 fő 3%	23 727 fő 36%	65 245 fő 100 %
1920. V.	9554 fő 10 %	37 052 fő 38 %	3173 fő 3 %	49 779 fő 51 %	97 537 fő 100 %
1920. VI.	9773 fő 10 %	34 142 fő 34 %	3455 fő 3 %	47 370 fő 47 %	100 425 fő 100 %
1920. VII.	9747 fő 9 %	30 743 fő 30 %	3494 fő 3 %	43 984 fő 42 %	104 299 fő 100 %
1920. IX..	10 802 fő 8 %	14 720 fő 10 %	3486 fő 2 %	29 008 fő 20 %	144 280 fő 100 %
1921. I.	12 773 fő 11 %	13 236 fő 12 %	3486 fő 3 %	29 495 fő 26 %	112 706 fő 100 %
1921. II.	12 265 fő 12 %	25 531 fő 26 %	3329 fő 3 %	41 125 fő 41 %	101 081 fő 100 %
1921. III.	14 671 fő 18 %	—	2416 fő 3 %	17 087 fő 21 %	79 505 fő 100 %

Forrás: HL.HM. 1065/eln.1.sz. 1920. ; HL.HM. 63 812/eln.1.sz. 1920. ; HL.HM. 67 609/eln.1.sz.1920. ; HL.HM. 71 7327/eln.1.sz. 1920. ; HL.HM. 78 360/eln.1.sz.1920. ; HL.HM. 108/titk.1.sz.1921.

XIII.sz. melléklet

Csendőralakulások területi elhelyezkedése katonai körletenként 1920-1921.

Budapesti katonai körlet 25 960 fő a csendőr alakulások létszáma

Hatósági területe Budapest, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye.

Észak Pest – Pilis - Solt - Kiskun vármegyei cső.tart.zlj. 321 fő. , Budapesti I.cső.tart.ezd. 1066 fő. , Budapesti II.cső.tart.ezd. 502 fő. , Budapesti III.cső.tart.ezd. 1976 fő. , Budapesti 2. p.cső.tart.zlj. 4 szd.-al. (I.kerület.) , Budapesti 3. p.cső.tart.zlj. 4 szd.-al. (II.kerület) , Budapesti 4. p.cső.tart.zlj. 4 szd.-al (III. kerület) , Budapesti 5.p. cső.tart.zlj. 4 szd.-al. (IV.kerület) , Budapesti 6. p.cső.tart.zlj. 4 szd.-al. (V. kerület) , Budapesti 7. p.cső.tart.zlj. 4 szd.-al. (VI. kerület) , Budapesti 8. p.cső.tart.zlj. 4 szd.al. (VII. kerület) , Budapesti 9. p.cső.tart.zlj. 4 szd.-al. (VIII. kerület) , Budapesti 10. p.cső.tart.zlj. 4 szd.-al (IX. kerület) , Budapesti 11. p.cső.tart.zlj. 4 szd.-al (X. kerület) , Budapesti 12. p.cső.tart.zlj. 4 szd.-al (XI/A. kerület) , Budapesti 13. p.cső.tart.zlj. 4.szd.-al (XI/B. kerület) , Budapesti 14.p.cső.tart.zlj. 4 szd-al (XII. kerület) , Budapesti 15. Ludovika Akadémia p.cső.tart.zlj. 364 fő. , Budapesti 16. MÁV.p.cső.tart.zlj. 640 fő. , Budapest 17. Postás p.cső.tart.zlj. 201 fő. , Budapesti 18. Tudományegyetem p.cső.tart.zlj. 1569 fő. , Budapesti 19. Műegyetem p.cső.tart.zlj 1569 fő. ,

Székesfehérvári katonai körlet 1055 fő a csendőr alakulások létszáma

Hatósági területe Győr, Komárom, Esztergom, Veszprém és Fejér vármegyék magyar fennhatóság alatt álló területei.

Győri 1.cső.tart.zlj. 1 szd.-al 240 fő. , Komáromi 2. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 312 fő. , Esztergomi 3. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 168 fő. , Veszprémi 4. cső.tart.zlj. 2 szd.-al 348 fő. , Fejér vármegyei 5. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 161 fő.

Szombathelyi katonai körlet 5175 fő a csendőr alakulások létszáma

Hatósági területe Moson, Sopron, Vas és Zala vármegyék magyar fennhatóság alatt álló területei.

Moson vármegyei 1. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 183 fő. , Sopron vármegyei 2. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 355 fő. , Vas vármegyei 3. cső.tart.zlj. 3 szd.-al 555 fő. , Zala vármegyei 4. cső.tart.zlj. 3 szd.-al 647 fő. , Moson vármegyei 5. hőr.cső.zlj. 547 fő. , Sopron vármegyei 6. hőr.cső.zlj. 912 fő. , Vas vármegyei 7.hőr.cső.zlj. 602 fő. , Vas vármegyei 8. hőr.cső.zlj. 705 fő. , Zala vármegyei 9.hőr.cső.zlj. 689 fő.

Kaposvári katonai körlet 894 fő a csendőr alakulások létszáma

Hatósági területe Somogy, Tolna és Baranya vármegyék magyar fennhatóság alatt álló területei.

Somogy vármegyei 1. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 303 fő. , Tolna vármegyei 2. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 303 fő. , Baranya vármegyei cső.tart.zlj. 1 szd.-al 267 fő.

Szegedi katonai körlet 2848 fő a csendőr alakulások létszáma

Hatósági területe Békés, Csanád, Csongrád, Bács-Bodrog és Dél Pest Pilis-Solt-Kiskun vármegyék magyar fennhatóság alatt álló területei.

Csongrád vármegyei 1. cső.tart.zlj. 545 fő. , Csongrád vármegyei 2. cső.tart.zlj. 685 fő. , Békés vármegyei 3. cső.tart.zlj. 589 fő. , Csanád vármegyei 4. cső.tart.zlj. 245 fő. , Bács-Bodrog vármegyei 4. cső.tart.zlj. 204 fő. , Dél Pest Pilis-Solt-Kiskun vármegyei 6. cső.tart.zlj. 261 fő.

Debreceni katonai körlet 1519 fő a csendőr alakulások létszáma

Hatósági területe Bihar, Szabolcs, Bereg, Szatmár és Hajdú vármegyék magyar fennhatóság alatt álló területei.

Bihar vármegyei 1. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 273 fő. , Szabolcs vármegyei 2. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 285 fő. , Bereg vármegyei 3. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 36 fő. , Szatmár vármegyei 4. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 256 fő. , Hajdú vármegyei 5. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 669 fő.

Miskolci katonai körlet 801 fő a csendőr alakulások létszáma

Hatósági területe Borsod, Hont, Nógrád, Heves, Abaúj és Zemplén vármegyék magyar fennhatóság alatt álló területei.

Borsod vármegyei 1. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 145 fő. , Hont-Nógrád vármegyei 2. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 135 fő. , Heves vármegyei 3. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 161 fő. , Abaúj vármegyei 4. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 166 fő. , Zemplén vármegyei 5. cső.tart.zlj. 1 szd.-al 194 fő.

Forrás: HL.HM. 1065/eln.1.sz. 1920. ; HL.HM. 63 812/eln.1.sz. 1920. ; HL.HM. 67 609/eln.1.sz.1920. ; HL.HM. 71 7327/eln.1.sz. 1920. ; HL.HM. 78 360/eln.1.sz.1920. ; HL.HM. 108/titk.1.sz.1921.

A XIII.sz. mellékletben alkalmazott rövidítések:

cső.	=	csendőr
ezd.	=	ezred
hőr.	=	határőr
MÁV.	=	(Magyar Államvasútak)
p.	=	polgári
szd.	=	század
tart.	=	tartalék
zlj.	=	zászlóalj